
POHYB OBYVATELSTVA V KRONIKÁCH

WEBINÁR NÁRODNÉHO OSVETOVÉHO CENTRA

LEKTOR : MARTIN LUKÁČ

O čom bude reč?

- Pravidelné demografické cenzy nie sú (ani nemajú byť) náhradou priebežného každoročného spracovania demografického vývoja.
- Prečo teda existujú celoštátne sčítania? V čom spočíva ich prínos?
- Čo je, naopak, úlohou kronikárov – poťažmo matrikárov – pri každoročnej dokumentácii pohybu obyvateľstva?
- Aké údaje sledovať pri prirodzenom pohybe obyvateľstva a aké údaje sú dôležité pri mechanickom pohybe obyvateľstva?

Prehľadová tabuľka pohybu obyvateľstva

POHYB OBYVATEĽSTVA	KLADNÝ (PRÍRASTOK)	ZÁPORNÝ (ÚBYTOK)
PRIRODZENÝ	počet narodených	počet zomrelých
MECHANICKÝ	počet prisťahovaných	počet odsťahovaných

Ako sa dopracovať k celkovému pohybu obyvateľstva?

- Voči poslednému počtu obyvateľov (k 31. 12. posledného celkovo uplynulého kalendárneho roka) pripočítame počet narodených, odpočítame počet zomrelých, pripočítame počet prisťahovaných a odpočítame počet odsťahovaných. Výsledná cifra je počtom obyvateľov, odrážajúcim celkový pohyb obyvateľstva v priebehu jedného kalendárneho roka.

POČET OBYVATEĽOV (2019)

+ počet narodených (2020) – počet zomrelých (2020)

+ počet prisťahovaných (2020) – počet odsťahovaných (2020)

= POČET OBYVATEĽOV (2020)

Demografické cenzy

- v priebehu dejín, najmä v posledných takmer dvoch storočiach, sa sčítania obyvateľstva, domov a bytov (skrátene SODB – názov používaný od r. 2001) organizujú každých 10 rokov
- pre štát sa jedná o dôležité koordinačné dáta, ktorých rizikom je však chronologicky nesúrodá metodika sčítaní (nie vždy rovnakým spôsobom zisťujú dáta a nie vždy zisťujú povahovo rovnaké dáta)
- v čom je tohtoročné sčítanie iné a prečo?

Sčítania obyvateľstva v strednej Európe doteraz

1869, 1880, 1890, 1900, 1910

1921, 1930

1950, 1961, 1970, 1980

1991, 2001, 2011, 2021

(výsledky SODB z roku 2011 spracováva napr. geografická stránka <http://www.sodbtn.sk/>)

1. Aké je miesto Vášho súčasného pobytu?
2. Mali ste od roku 1980 nepretržitý pobyt v zahraničí v trvaní najmenej 12 mesiacov?
3. S ktorými osobami bývate v byte v mieste Vášho súčasného bydliska?
4. Aký je váš rodinný stav?
5. Koľko živých detí sa Vám narodilo?
6. Aké je Vaše najvyššie dosiahnuté vzdelanie?
7. Aké je Vaše zamestnanie?
8. Aká je adresa miesta výkonu Vášho zamestnania?
9. V akej časovej periodicite dochádzate do zamestnania alebo do školy?
10. Aký spôsob dopravy využívate pri dochádzaní do zamestnania alebo do školy?
11. Aká je Vaša národnosť?
12. Hlásite sa aj k ďalšej národnosti?
13. Aký je Váš materinský jazyk?
14. Aké je Vaše náboženské vyznanie?

„Dátová schizofrénia“

- nevedno akým spôsobom dochádza k rozdielu medzi celoštátnym Statistickým úradom SR a lokálnymi matričnými úradmi v evidovanom počte obyvateľov
- rozdiel v evidencii spočíva v schodku niekoľkých desiatok či dokonca stoviek obyvateľov (Štatistický úrad eviduje obvykle menej obyvateľov než lokálne matričné úrady)
- odporúčanie pre kronikárov : spoliehajte sa na údaje od vašich kolegov – matrikárov, k celoštátnym údajom pristupujte skôr ilustračne, porovnávajúc s miestnymi údajmi a skutočnosťami

Aké údaje sa oplatí uvádzať v kronikách? (1)

- pri kladnom prirodzenom pohybe obyvateľstva (počet **narodených**) sa oplatí uvádzať hodnotné dáta, ktoré sú v súlade s ochranou osobných údajov a GDPR
- napr. celkový počet narodených, špecifické situácie (úmrtie novorodenca, narodenia dvojčiat/trojčiat), obľúbené/preferované chlapčenské a dievčenské mená, ale aj tie menej frekventované (nie vyslovene netradičné, ale aj málo používané tradičné – napr. Jerguš, Gorazd, atď.)
- aktuálne si môžu kronikári – v prípade pedantnej práce svojich kolegov matrikárov – odsledovať, či pandémie mala vplyv na zvýšenie pôrodnosti (plodenie potomstva od prepuknutia v marci 2020)

Aké údaje sa oplatí uvádzať v kronikách? (2)

- pri zápornom prirodzenom pohybe obyvateľstva (počet zomrelých) sa oplatí uvádzať hodnotné dáta, ktoré sú v súlade s ochranou osobných údajov a GDPR
- napr. celkový počet zomrelých, príčiny úmrtí (najčastejšie, ale tiež mimoriadne), posmrtné záležitosti – problémy s kapacitou cintorína, úmrtia v domovoch sociálnych služieb mimo obec/mesto trvalého či obvyklého pobytu
- uvádzať sa môžu aj prípadné preferencie spôsobov pochovávania (preferované cintoríny či spôsoby pochovávania – urny, kostrový spôsob, atď. či dokonca typy náhrobkov – krypty, polomurované hroby, rovy, atď.)

Aké údaje sa oplatí uvádzať v kronikách? (3)

- pri kladnom mechanickom pohybe obyvateľstva (počet **pristáhaných**) sa oplatí uvádzať hodnotné dáta, ktoré sú v súlade s ochranou osobných údajov a GDPR
- napr. celkový počet pristáhaných; z akých dôvodov sa do obce/mesta pristahovali; či plánujú zakladať rodiny; z akých lokalít sa pristahovali; aké nové priezviská sa tým pádom v obci po novom vyskytujú
- problematika identifikácie „nových“ priezvisk (nutnosť hĺbkového historického prieskumu)

Aké údaje sa oplatí uvádzať v kronikách? (4)

- pri zápornom mechanickom pohybe obyvateľstva (počet odsťahovaných) sa oplatí uvádzať hodnotné dáta, ktoré sú v súlade s ochranou osobných údajov a GDPR
- napr. celkový počet odsťahovaných; z akých dôvodov sa z obce/mesta odsťahovali; do akých lokalít sa odsťahovali; atď.
- je odsun obyvateľstva dlhodobý? Nastáva fenomén „pažravej Bratislavy“ alebo odchádzajú ľudia do iných regiónov či dokonca do zahraničia? Príp. sa jedná o hybridnú formu obvyklého pobytu, keď občania evidujú pobyt v obci, ale chodia na „týždňovky“ či mesačné šichty do zahraničia – napr. opatrovatelky v Rakúsku?

**ČO STE PÍSAĽI A ČO BUDETE PÍSAŤ
O POHYBE OBYVATEĽSTVA VY?**

Hostihora Vás čaká! ☺

*Neváhajte sa prihlásiť
do blížiaceho sa (už!)*

*12. ročníka súťaže
SLOVENSKÁ KRONIKA*

*a na jeseň 2022 sa stretnite
s desiatkami ďalších kronikárov
na martinskej Hostihore!*

ĎAKUJEM ZA POZORNOSŤ!

V prezentácii boli použité fotografie/ilustrácie z rôznych internetových zdrojov.

Martin Lukáč (mart.lukac@gmail.com) – iba mart, nie celým martin